

«БАЛАЛАРДЫҢ АСА БЕЛСЕНДІЛІГІ ЖӘНЕ АСА ҚАМҚОРЛЫҚ ТУРАЛЫ» ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ КОНСУЛЬТАЦИЯСЫ

Қазіргі уақытта аса белсенділік синдромы балаларда өте жиі кездесетін мінез-құлық және эмоционалдық бұзылыс болып табылады. Мұндай балалар айналасындағылардың фонында бірден байқалады: бала бір минут отырмайды, үнемі қозғалыста болады, ешқашан басталған істі аяқтамайды, бір нәрсені бастап және бірден екіншісіне кіріседі. Белгілер балалар санының 3-5% - байқалады.

Аса белсенділік белгілері бар балалар сіз оларға жүгінген кезде үнемі қозғалыста болады, олар естімейтін немесе назар аудармайтын сияқты. Мұндай балалар материалды нашар қабылдайды, нашар оқиды.

Аса белсенді балалар өте қызыққұмар болады, бірақ олардың қызығушылығы бір сәттік құбылыс, сондықтан олар мән-жайын сирек аңғарады. Қызығушылық оларға тән емес, олар «неге?» және «не үшін?» деген сұрақтарды қоймайды. Егер олар сұраса да, олар жауапты тындауды ұмытады.

Мінез-құлыққа тән белгілер- жеңілтектік, зейінсіздік, алаңдаушылық, терісшілдігі, көңіл-күйдің жиі өзгеруі, қыңырлық, ашуланшақтық және агрессивтілік. Мұндай балалар жиі болып жатқан оқиғалардың ортасында болады, өйткені олар ең шулы.

Баланың тұрақты қозғалысына қарамастан, үйлесімділігі бұзылуы мүмкін. Мұндай балалар ебедейсіздікпен, қозғалыстағы ыңғайсыздықпен сипатталады, олар үнемі заттарды тастайды, жиі құлап, ойыншықтарды сындырады.

Ересектер көбінесе олардың тәртіпсіздігіне, ұқыпсыздығына, беймазалығына, мазасыздығына және эмоционалды тұрақсыздығына наразы. Ата-аналар жазалар мен ескертулер тиісті нәтиже бермейтініне назар аударады, қазіргі жағдай тек нашарлайды.

Аса белсенділік диагнозын тек дәрігер қоюға құқылы. Баланың ерекшеліктеріне байланысты дәрігер дәрі-дәрмекпен емдеуді, теңдестірілген тамақтануды немесе витаминдік терапияны ұсынуы мүмкін. Алайда емдеудің тиімділігі үшін кешенді тәсіл қажет, өйткені бұл баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға және оны қоршаған ортаға бейімдеуге көмектеседі.

Аса белсенді баланы тәрбиелеудегі негізгі қателіктер:

- медициналық көмекпен алмастыруға тырысатын эмоционалды назардың болмауы;
- тәрбиеде қаттылық пен бақылаудың болмауы;
- балаларда ашуды басқару дағдыларын дамыта алмау.

В. Оклендер аса белсенді балалармен қарым-қатынас кезінде екі негізгі әдісті қолдануды ұсынады: **шиеленісті тегістеу және баланың мүдделерін ұстану.**

Балшықпен, жармамен, құммен, сумен, саусақтармен сурет салумен айналысу балаға шиеленісті жеңілдетуге көмектеседі. Сонымен қатар, ересек адам баланың мүдделерін қадағалай алады, оны қазіргі уақытта не қызықтыратынын байқайды, бұл оның қызығушылығын тудырады. Мысалы, егер бала терезеге жақындаса, ересек адам онымен бірге жақындайды және баланың көзқарасы қай затқа тоқталғанын анықтауға тырысады және заттың егжей-тегжейін сипаттай отырып, баланың назарын осы затқа аударуға тырысады.

Егер ересек адам мен бала арасында эмоционалды байланыс орнатылса, аса белсенді бала белсенділікті әлдеқайда аз дәрежеде көрсетеді.

Аса белсенді балалар әрқашан рұқсат етілген шекараны қабылдай бермейді, сондықтан ата-аналар шектеулер мен тыйымдарға ерекше назар аударуы керек. Оларды сабырлы, бірақ сонымен бірге сенімді үнмен жасау керек, міндетті түрде балаға оның қажеттіліктерін қанағаттандырудың тәсілдерін ұсынады. Мысалы: «Суды еденге төгуге болмайды, бірақ егер сен қуыршақты шомылдырғын келсе, оны ваннаға салайық».

Ата-аналар баламен өзара әрекеттесудің тиімді стратегиясын таңдауы керек. Баланы бақылау кезінде, бірлескен ойын әрекеттеріне белсенді қатыса отырып, сіз балаңыздың қажеттіліктерін жақсы түсініп, оны сол күйінде қабылдай аласыз.

Ата-аналар баланың ешнәрсеге кінәлі емес екенін және баланың шексіз ескертулері мен тартылуы мойынсұнушылыққа емес, мінез-құлық көріністерінің шиеленісуіне әкелетінін түсінуі керек. Сондықтан сіз шексіз ескертулер ағынын тоқтатуды үйренуіңіз керек. Баланы шамадан тыс жүктемеу үшін күн тәртібін құру керек және осы тәртіпті нақты сақтау керек.

Қауіпсіздік мақсатында белгілі бір тыйымдар белгіленуі керек. Олар нақты және қысқаша тұжырымдалуы керек. Кішкентай балаларға тыйым салу 2-3 сөзден тұруы мүмкін, мысалы, «ыстық, үтік». Мектеп жасына дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балалар үшін тыйым 10 сөзден аспауы керек.

Аса белсенді балалар ұзақ күте алмайды. Сондықтан ересектерге балаға уәде етілген барлық ынталандырулар оларға бірден берілуі керек.

Балаға өзінің мінез-құлқын бақылау қиынға соғады, сондықтан сіз одан бір уақытта мұқият болуды, қозғалмай отыруды және ересек адамның сөзін бөлуді талап ете алмайсыз.

Аса белсенді балалар әрқашан ата-ана махаббатын жеткілікті түрде қабылдай бермейді, сондықтан олар басқаларға қарағанда ата-ана махаббаты мен қабылдауына деген сенімділікті қажет етеді.

Өз сөзіңізді қадағалаңыз, тыныш дауыспен сөйлеуге тырысыңыз. Ашу, ашу-қысу бақылауға берілмейді. Наразылықты білдіру арқылы баланың сезімін манипуляцияламаңыз және оны төмендетпеңіз.

Сондай-ақ, аса белсенді баланы тәрбиелеу кезінде оны тәрбиімен асыра алмау керек. Соңғы кездері біз гипер-қамқор ата-аналармен жиі кездесеміз. Олар ерекше балаға мүмкіндігінше сүйіспеншілік пен қамқорлық бергісі келеді, бірақ осылайша оған зиян тигізеді.

Аса қамқорлық әрқашан балалардың дәрменсіздігіне әкеледі. Ата-аналардың баланы жоғары назармен қоршауға, оны қорғауға, оны өзімен бірге ұстауға деген ұмтылысы көбінесе баланың өмірдегі қиындықтарды өз бетінше жеңе алмауына әкеледі.

Аса қамқорлық нәтижесінде бала өз энергиясын іске асыру қабілетін жоғалтады, ол өз бетінше қалай әрекет ету керектігін білмейді. Аса қамқорлық балалардың дамуын тежейді, бұрмалайды, олардың тәуелсіз тұлға ретінде толық дамуына кедергі келтіреді.

Қамқорлықтың жоғарылауымен балаларға ата-аналардың шамадан тыс мазасыздығы беріледі. Сондай-ақ, балаларда тәуелсіздік, белгісіздік, тәуелділік сияқты қасиеттер қалыптасады. Балаларға достық қарым-қатынас орнату, мектеп бағдарламасын орындау, болашақ мамандықты таңдау оңай емес. Жасөспірімдерде аса қамқорлық шизоидты / қозба тұлға типінің қалыптасуына ықпал етеді немесе «бүлік» тудырады – жанжалдар, үйден кету, қаңғыбастық.

Есіңізде болсын, тіпті балаға деген қатты сүйіспеншілік зиян келтіруі мүмкін. Балалармен қарым-қатынас жасау тәсілдерін мұқият тандап, оларға сізден талап етілгендей сүйіспеншілік пен қамқорлық беріңіз!

